
Umělecký výzkum za spásu planety

Zpráva z finského kolokvia CARPA9

Lucie Hayashi

Helsinky se v průběhu posledních dekád staly jedinečnou křižovatkou uměleckého výzkumu, na níž se setkávají absolventi oborů uměleckých i filozofických, potomci kolonizátorů i imigrantů, odchovanci režimů kapitalistických i komunistických. Spektrum akademiků geograficky rozkročených do všech kontinentů zde společně rokuje o roli umění ve společnosti, diskutuje jeho existenceschopnost a spekuluje nad svými schopnostmi spasit svět.

Devátý ročník kolokvia uměleckého výzkumu (CARPA) byl zaměřený na téma ekologie a udržitelnosti v oblasti múzických umění. Kolokvium hostila divadelní fakulta TEAK Silebiovy akademie UNIARTS. Program probíhal vždy na třech místech najednou a tematicky členil přítomné do tří proudů: scénografického, performativního a dramatického (*Ecological Design Practices, Ecological Performance Making a Ecological Storytelling*).

Organizátoři doporučovali vybrat si pouze jeden z nich, ale bylo zajímavé sledovat, jak se postupně diváci všech tří proudů promíchali a navzájem inspirovali. Menší skupinky, které sledovaly většinu programu společně, získávaly větší hloubku během neformálních rozhovorů mezi výstupy, vědci se navzájem inspirovali

svými postřehy a neopouštěli filozofické debaty ani během obědů. Jedním z nejsympatičtějších elementů oproti jiným konferencím byla časová dotace pro přednášející, která se pohybovala mezi 30 až 60 minutami, dalším pak dlouhé přestávky mezi jednotlivými sekcemi. Odpadl tak známý konferenční stres a skluz, všude zbylo dost času na dotazy, strávení právě nabytých informací i regulární networking oproštěný od povrchních *smalltalků*.

Neformální prostředí konference ve foyeru univerzity, v jejíž kavárně relaxovali studenti, pomáhalo klidnému dojmu, stejně jako unisexové toalety. Celá konference si zakládala na ekologickém přístupu, takže se nikde nepovalovaly brožury, konferenční tašky nebo placky. Snacky byly striktně vegetariánské s variantami pro alergiky, okolní místnosti byly uzpůsobené pro separátní rozhovory, relaxační zóny a místa možného úniku od okolního hluku, pro nutnost odpočinout si, zprocesovat myšlenky a utřídit získané informace a podněty.

V diverzitě témat, námětů a metodologií se tak nacházely společné jmenovatele – snahu vést dialog s přírodou (jejíž svátek ve Finsku připadl na poslední den konference, kdy na rozích všech ulic zavlály finské vlajky.)

Od egocentrismu k ekocentrismu, od podívané k pokoře

Konferenci rámovaly dva stěžejní příspěvky. Finská taneční pedagožka Raisa Fosterová ve své řeči „Embracing Hope and Utopia Amidst Complex Eco-Social Crisis“ dodávala všem přítomným odvalu, aby neztráceli chuť měnit společenský narativ a předávali dál studentům své ideály. Domorodý australský dramatik Dylan Van Den Berg pak ve svém výstupu „Listen here: Country as character and ecological whispers in First Nations playwriting and performance“ sdílel autorskou praxi při psaní scénářů divadelních her, v nichž ožívuje krajinu jako imanentní entitu, která určuje životy lidí, kteří si to mnohdy neuvědomují.

V průběhu tří dnů se pak všemi proudy mísila témata, která si byla navzájem velmi příbuzná, díky tomu jako by všichni zúčastnění společně po tři dny přemýšleli nad řadou otázek, které ženou jejich tvorbu a výzkum kupředu. Mnoho z nich zní zdánlivě poeticky, ale umělci se do nich ponořili s vášní biologů, etymologů, hydrologů a podobně. Vybaveni nejnovějšími technologiemi zaznamenávali zvuk rostlin, měřili meteorologický tlak, natáčeli bílý smog, zkoumali vítr, písek, mikroby či hmyz, kreslili čas, fotili hlas a filozofovali nad tím, co vše je možné zkoumat.

Udržitelnost byla klíčovým tématem všech tří proudů. Udržitelnost umělecké produkce, recyklace materiálů, udržitelnost krajiny, udržitelnost vlastního já, udržitelnost systému, rozhodovací struktury, institucionální hierarchie. Boj se

syndromem vyhoření a tlakem na výsledek. Odmítnutí rychlého divadla jako nezdravého stejně jako rychlé občerstvení.

- Jak můžeme bádát, aniž bychom museli odevzdat výsledky?
„Researching Artistic Processes: Tools, and Strategies for Performing Arts Ecosystems“ (Ida Ślęzak).
- Jak tvořit bez námahy a líně?
„How to Do Almost Nothing: An outline of the (Im)possibility of Making Art Today“ (Jari Koho)
- Jak předcházet vyhoření při tvorbě a projektové kariéře lidí v umění? Lze tvořit snáze?
„How Slow Can We Go? Staging the Sustainable Spaces in an Age of Burnout?“ (Anna Chrtková)
- Jak odmítnout systém a strukturu, přitom akcentovat spolupráci v tanci?
„Eco-Thinking in Decision Making in the Dance Studio: a try-out of a Decision-Making Framework in Choreographic Production“ (Micaela Kühn)
- Kdo rozhoduje v tvůrčím týmu? Jak decentralizovat autoritu režiséra a předat odpovědnost?
„Heterarchical creation – a way to approach a process of performance making as an ecosystem“ (Monika Klimaitė-Daunienė)
- Jak využívat každodennost kolem nás ve scénickém designu?
„Mundane matters – use what you have“ (Joonas Lahtinen)
- Jak komunikovat se zelenou knihou a recyklovat scénografii?
„Mentoring Change: Ecosceno’s Practical Tools for Sustainable Transition in the Cultural Sector“ (Julie Fournier)

Foto: Lucie Hayashi

Foto: Lucie Hayashi

Uvědomění si našich kořenů bylo chápáno jako nástroj na propojení lidství s ekologií; návrat k symbióze přírodou, vědomí interkulturních a ancestrálních perspektiv, znalostí založených na vztahu a příslušnosti ke konkrétnímu prostoru, místu pro život – ke krajině, její materii, historii a hodnotám – nás zbaví tíže odpovědnosti. Tvorba může pak prýštit z tělesného zážitku, propojení s dětskou a utopickou duší, představou změn, s obrazy ideálů. Učíme se znovu inspirovat se nadějí a péčí, komunitou šťastné rodiny. Hra je pak pro nás odměnou, reakcí na výzvy, které ji stimulují.

- Do jaké míry je naše umění spojeno s krajinou, v níž žijeme? S kořeny a předky, které v sobě nosíme?
„Country as character and ecological whispers in First Nations playwriting and performance“ (Dylan Van Den Berg)
- Jak se tančí mezi popelem mrtvých?
„Ashes to Ashes: Sensing our co-existence with planet earth in a mixed reality walk at a cemetery“ (Marika Hedemy)
- Jak recyklovat vědomí našich předků, oživit koloběh lidských znalostí na mé zahradě?
„Compostable thinking“ (Tuomas Laitinen)
- Jak se mění rituály v uvědomění si ekologických struktur?
„Aesthetic Responses to the Ecological Crisis in the Indigenous Jola Masquerades of Senegambia“ (Aldith Gauci)
- Jak žít idealistickou budoucnost? Jak předat lidem příběh, aby uvěřili, že je smysluplné dělat něco pro budoucnost?
„Serendipity and Storytelling: A Regenerative Framework for the Cultural Sector“ (Marianne Lavoie)

- Jak se cítit bezpečně v novém prostředí a odolat ztrátě pozornosti vůči tomu, co je kolem nás?

„Dancing an embodied landscape: an eco-somatic movement workshop“ (Germain Ducros)

Zpochybnění antropocénu se ukázalo jako dvousečná zbraň, jejíž hranice je náročné načrtnout. Výzvou lidí je přijmout zodpovědnost a schopnost odpovědět. Zpochybnit naše práva, systém a autoritu. Umělci apelují na potřebu vybudovat síť péče a podpory kolektivního vědomí klimatické krize. Poslouchají příběhy hlíny, vody a stromů, hloubají nad lidskostí, hranicemi zvyků, pomalého násilí, destrukce a destrukcí přírody. Nalézají pokoru před vesmírem, přijímají výdobytky civilizace a technologií jako nástroj, nikoli cíl. Dopřávají si odvahu být křehcí, ztracení a vystrašení, malí a neviditelní.

- Jak zpívají rostliny? A lze jim přiznat autoritativní práva?
„Entering Into a Sonic Intra-active Quantum Relation with Plant Life“ (Juliana España Keller and Laura Maillo Palma)
- O čem tančí vítr v písčinych dunách? A je lidské tělo pouze hmota?
„The Choreographic Force of Matter: Reframing Ecodramaturgy“ (Maedy de Miranda-Tol)
- Jaký příběh vypráví moře? A umíme mu naslouchat?
„Climate Imaginaries at Sea: Interdisciplinary Artistic Research as Ecological Storytelling“ (Dorothy Blokland, Joy Brandsma, Patricia de Vries, Sabine Niederer and Carlo de Gaetano)

- Jak spolupracují mikroby v našem těle během performance?
„Thermofilia: witnessing the microbial through hot yoga fermentation“ (Riina Han-nula and Kaajal Modi)
- Co nám recitují cyklóny a jakou dramaturgii má déšť?
„The Dramaturgy of Weather: Eco-poetic practices for unstable times“ (Jo Politt)
- Jak doslova využít mravenčí práci a pilnost včel v umělecké tvorbě?
„Mapping Emergence: Fieldwork, Art, and Interspecies Co-creation“ (Catarina Fontoura)
- Jak technologicky vystřízlivět a deeskalovat rytmus civilizace v hudbě?
„Taking electroacoustic musical performance out of the concert hall and into the open air – How solar panel instruments allow the emergence of a performance milieu grasped in its human and non-human complexity“ (Marianne Decoster-Taivalkoski, Alejandro Olarte and Pascale Weber)
- Jak může performer odmítnout vizuální identitu a stát se na jevišti neviditelným? Může se vlastně tanečník stydět?
„Hyperwithin: a shy dramaturgy in shadow-times“ (Anne-Lise Brevers)

Tyto i mnohé další otázky podobného ražení provázely celé kolokvium. Společné hledání odpovědí působilo jako nevinná hra, zkoumání hranic možného a nemožného. Cílem však nebylo hledání nové inspirace pro umělecká díla. Všechna témata se jevila jako naléhavá pro společný vývoj nástrojů, které by dokázaly probudit společnost k ekologické odpovědnosti v kolektivním rozhodování. Umění jakožto výdobytek „západní“ kultury má evidentně moc zpochybňovat „západní“ instituce, vzdělávací systém, a tudíž i politický diskurz. Koncentrace téměř stovky osvícených mozků na jednom místě působila jako magický závazek k dalšímu výzkumu. A tak společná omluva planetě za nešetrou dopravu a masivní uhlíkovou stopu byla vyvážena slibem investice do její záchrany...